

Grzegorz Piątkiewicz*
Akademia WSB Dąbrowa Górnicza
ORCID: 0000-0001-7045-0902

Rys historyczny oręża polskiego

Historical Outline of Polish Arms

Wstęp

Głównym celem niniejszego artykułu jest wprowadzenie oraz przedstawianie czytelnikom procesu zmian zachodzących w polskim wojsku począwszy od jego początków, tj. IX wieku, a skończywszy na czasach współczesnych. W artykule przedstawiono ważne wydarzenia związane z wojskiem polskim.

Zważywszy na agresywne wojenne działania Rosji na terenie niepodległej Ukrainy oraz działania hybrydowe Białorusi wobec Polski, wydawać się może, że nasze społeczeństwo jest świadome istniejących zagrożeń oraz tego, iż jeżeli pragniemy zachować swoją autonomiczność i suwerenność, musimy posiadać silną, profesjonalną, odpowiednio wyposażoną i liczebną armię. Ważne jest także, aby całe nasze społeczeństwo miało podstawową wiedzę na temat polskich sił zbrojnych, co z pewnością pozwoli na szersze spojrzenie oraz zrozumienie konieczności wprowadzanych w polskim wojsku zmian oraz być może skłoni niektórych czytelników do podjęcia próby wstąpienia w szeregi Wojska Polskiego.

* Grzegorz Piątkiewicz: dr, Akademia WSB w Dąbrowie Górniczej, e-mail: grzegorz.piatkiewicz@wsb.edu.pl

Obecna sytuacja na Ukrainie oraz na wschodniej granicy z Białorusią wskazuje na to, że nasza Ojczyzna w każdej chwili może być realnie zagrożona. Agresywne i brutalne działania rosyjskich żołnierzy na terenie Ukrainy jednoznacznie wskazują na to, że Rosja jest gotowa na przekroczenie wszelkich granic wyznaczonych przez społeczeństwo międzynarodowe w celu spełniania swoich mocarstwowych ambicji.

W obecnych czasach ważne jest odświeżanie i poszerzanie wiedzy polskich obywateli na temat Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, a w szczególności: ewolucji dziejowej wojska polskiego, jego struktur i zadań, zobowiązań wobec NATO oraz uczestnictwa naszych żołnierzy w misjach zagranicznych.

Aby zapoznać czytelników z przedstawionymi powyżej zagadnieniami powstanie seria naukowych artykułów poświęconych wymienionej tematyce.

W kolejnych artykułach zostaną przedstawione i opisane między innymi: aktualna rola i zadania Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, pełnienie zawodowej służby wojskowej w Wojsku Polskim w odniesieniu do aktualnej sytuacji na wschodniej granicy oraz realne zagrożenia dla naszego bezpieczeństwa. W poniższym artykule przedstawiono rys historyczny oręcza polskiego w pięciu epokach, tj.: epoce rycerstwa, epoce wojsk zaciężnych, epoce wojska stałego, epoce wojska narodowego oraz epoce współczesnej.

Siły zbrojne jako fundamentalny element obrony Rzeczypospolitej Polskiej

*Czasami popełniamy tak dużo błędów,
że zaczynamy domagać się za to orderów*
Sebastian Post

Wydaje się, że cytat Sebastiana Posta, młodego filozofa urodzonego w Nowym Mieście, jest w tym miejscu najbardziej odpowiedni. W całej historii naszych sił zbrojnych z pewnością popełniono zbyt dużo błędów, a co gorsza z większości wydarzeń nie wyciągnięto wniosków lub uznano, że już nas nie dotyczy. Na szczęście zdaje się, że w ostatnim czasie zaczynamy patrzeć szerzej na sprawy związane z naszym bezpieczeństwem, a przykładem tego jest wejście w życie ustawy o obronie Ojczyzny. Powinniśmy zawsze mieć w pa-

mięci słowa wypowiedziane przez Józefa Piłsudskiego, że „niepodległość nie jest Polakom dana raz na zawsze”. Świadomość tych słów oraz naszej historii daje nam większą pewność, że nasza Ojczyzna będzie bezpieczna i szanowana przez kraje sąsiednie.

W tym miejscu należałoby przytoczyć główne przyczyny porażek polskiego wojska w naszej historii. Były to między innymi: braki kompetencji w dowodzeniu, próby zdestabilizowania naszego państwa (np. poprzez podporządkowanie sobie armii), braki wyznaczenia konkretnych militarnych celów, źle wyposażona oraz nieliczna armia, a także próby podporządkowania naszego kraju przez inne reżimy lub dążenie do całkowitej likwidacji naszej Ojczyzny.

Artykuł 5 traktatu północnoatlantyckiego ma zapewnić wsparcie militarne sojuszu razie zbrojnej agresji na jedno z państw członkowskich, jednak historia oraz wydarzenia współczesne pokazują nam, że strony nie zawsze działają z duchem *pacta sunt servanda*. Dlatego należy dążyć do niezależności i umiejętności zapewnienia obywatelom bezpieczeństwa przy użyciu własnych zasobów militarnych w jak największym możliwym zakresie.

Historia wojska polskiego obfituje w szereg sukcesów, uniesień, nagłych zwrotów oraz upadków. Powinniśmy wyciągać wnioski z historii naszego kraju, aby starać się uniknąć w przyszłości kolejnych porażek.

Można odnieść wrażenie, że obecnie nasza Ojczyzna znajduje się na etapie historii, który jest ostatnim momentem do podjęcia wyzwania i wysiłku budowania mocnych, a co za tym idzie liczebnych, dobrze wyposażonych i wyszkolonych sił zbrojnych. Co więcej, obserwując dzisiejsze wydarzenia, wydaje się nieuniknione, że równie trudne i ważne zadanie czeka całą Unię Europejską. W takiej sytuacji nie powinno być więc żadnych wątpliwości, że dobro i ochrona obywateli Unii Europejskiej i Polski powinny być priorytetem.

Epoka rycerstwa (IX–XVI wiek)

IX wiek

Za czasów pierwszych piastowców Polska posiadała już wykształcony system obronny i ukształtowaną w podstawowy sposób siłę obronną. Fundamentami rozwoju koncepcji obronnych był rozwój kraju w głównej mierze

poprzez osadnictwo, a także naturalny instynkt przetrwania. Powstawały warowne grody, które najczęściej były umacniane rowami, wałami i ostrokołami. Trzeba zaznaczyć, że naprawa grodu, jak i jego obrona należały do obowiązków całej ludności. Służba w tym okresie była pełniona pieszo lub konno. Oręż stanowiły łuki (były one najprawdopodobniej bronią narodową Polaków), oszczepy, dzidy, siekiery, młoty, koły nabijane kamieniami lub osmalane. Pierwszy władca Polski książę Mieszko (963–992) miał na swój rozkaz trzytysięczny zastęp wojska stałego oraz pospolite ruszenie (Kukiel, 1949).

X–XI wiek

Za panowania króla Bolesława Chrobrego (król Polski z dynastii Piastów w latach 992–1025) powstały pierwsze zastępy biorące udział w dalekosiężnych wyprawach bitewnych. W czasie jego rządów Piastowie zyskali uprzywilejowaną pozycję w hierarchii pozostałych rodów. Na taką pozycję w szczególności wpłynęło zwiększenie liczebności druzyn. Jak podają Nowak i Wimmer (1981), liczyły one do 3900 wojów. Drużyny były bardzo skuteczne, przez co miały wysoką wartość bojową i dzięki odpowiednio zaplanowanej defensywnej taktyce odnosiły sukcesy w walce.

X–XII wiek

Potęga wojenna Polski utrzymywała się również za czasów króla Mieszka II. W trakcie jego panowania rozwinęła się sztuka oblężnicza. Natomiast w okresie rządów Bolesława III (1102–1138) nastąpił upadek druzyn. W rezultacie siła zbrojna Polski straciła swoje największe atuty. Przez podległość Niemcom Polska bardzo zubożała, a jej główną siłą zbrojną stało się wyłącznie pospolite ruszenie (Kukiel, 1949).

Rycerstwo i pospolite ruszenie w czasie rozpadu państwa

XII–XIII wiek

W tym okresie ukształtowało się rycerstwo, które było nadrzędnym walorem oręża polskiego. Zastęp rycerzy wywodzących się z danego obszaru

tworzył chorągiew, natomiast z chwilą, kiedy zagrożenie rozprzestrzeniało się na znaczniejszy obszar państwa, chorągwie scalano w hufce. Należy zaznaczyć, że rycerze gromadzili się na prośbę panującego (Nadolski, 1979). Kukiel (1949) podaje, że Rycerstwo było podzielone na „kohorty” (hufy, chorągwie), rycerze stali od siebie w dużych odstępach, tak by móc użyć włóczni, natomiast jazda odbywała się w liniach długich i luźnych.

XIII–XIV wiek

Niewątpliwie można stwierdzić, że za panowania Władysława Łokietka (1320–1333) polskie wojsko przeżywało jeden z najbardziej dynamicznych rozkwitów. To właśnie pod jego rządami powstała jazda ciężka, jazda lekka, wojska techniczne, piechota ciężka i lekka oraz tabory (Sikorski, 1975). Za czasów Łokietka rozpoczęła się walka z niemieckim zakonem krzyżackim.

Rozkwit pospolitego ruszenia

XIV–XV wiek

Po raz pierwszy za panowania Kazimierza Wielkiego normą prawną zostały objęte zarówno szeregi obronne kraju, jak i powinność odbywania służby wojskowej. W tym czasie powstał również kolejny rodzaj wojsk, jakim jest artyleria.

Na nadrzędną siłę ofensywną oraz obronną kraju mianowane zostało pospolite ruszenie rycerstwa. Podstawą do mianowania na rycerza były statuty królewskie. Pospolite ruszenie dzieliło się na trzy grupy: rycerzy będących szlachcicami, rycerzy będących włodykami, rycerzy pochodzących z ludu.

Rycerze dysponowali uzbrojeniem adekwatnym do posiadanego majątku. Tak więc w najbardziej uprzywilejowanej sytuacji byli ci wywodzący się ze szlachty, bo jako majątni mieli możliwość zaopatrzenia się w najlepszy oręż. Jak sugerują Majewski, Nowak i Teodorczyk (1990) każdy z rycerzy musiał zagwarantować swoją gotowość do walki na rozkaz koronowanego władcy.

Upadek rycerstwa i zmierzch pospolitego ruszenia

XV–XVI wiek

Zwykle upadek rycerstwa przypisywany jest wynalezieniu prochu i broni palnej, natomiast według Kukiela (1949) w bitwach w XIV i XV wieku kusze i łuki były znacznie groźniejsze niż rusznica i muszkiet. Pospolite ruszenie za rządów króla Kazimierza Jagiellończyka uległo różnym wpływom politycznym. Podczas 13-letniej wojny pruskiej (1454–1466) rycerstwo pospolitego ruszenia, zamiast walczyć z wrogiem, buntowało się, tworzyło rady i wymuszało na królu różne ustępstwa (Kukiel, 1949).

Od XV wieku podejmowano w Rzeczypospolitej próby reformy wojskowej, starając się odbudować zatracony blask pospolitego ruszenia, natomiast nie przyniosły one efektów ze względu na zbyt małą mobilność. Królowie zaczęli dostrzegać konieczność zmiany w kierunku budowania wojska zaciężnego.

Epoka wojsk zaciężnych (XVI–XVIII wiek)

Kształtowanie się nowych instytucji wojskowych

XVI wiek

Siła wojskowa Rzeczypospolitej systematycznie rosła i wraz z nastaniem XVI wieku w jej władaniu było kilkutysięczne wojsko zaciężne, opierające się w głównej mierze na oddziałach jazdy konnej, piechoty, jak i kilkudziesięciotysięczne pospolite ruszenie szlachty.

Na tym etapie dziejowym ku końcowi miały się mediewistyczne chorągwie strzelcze czy kopijnicze, które przeformowały się stopniowo w unitarne chorągwie husarskie i kozackie.

Na podstawie uniwersału brodnickiego Stefana Batorego z 1576 roku miało miejsce legalistyczne ukierunkowanie wojska polskiego. Kukiel (1949) stwierdza, że w 1598 roku formowały się jedynie niezróżnicowane rotacje kozackie lub husarskie (rota liczyła od kilkudziesięciu do kilkuset ludzi i była odpowiedzialna za kompanie w wojskach zachodnich).

Chorągwie husarskie powstawały w następstwie przekształcania się średnio zbrojnej jazdy – uzbrojonej w pancerz, tarczę, drzewo, przyłbicę – na ciężkozbrojną husarię, która w charakterze zasadniczego oręża stosowała wydrążoną w środku kopię (o długości od 4,5 m do 5,5 m), zbroję, szablę oraz pistolety. Natomiast roty piesze były bronią pomocniczą będącą wsparciem dla jazdy. W tym czasie następował również dynamiczny rozwój artylerii i inżynierii pola walki. Pojawiały się działa długolufowe, tj. „szarfmyce”, bazyliuszki”, „słowiki”, „śpiewaki”, krótkolufowe kartauny i moździerz, pojawiły się także kule ogniste (Kukiel, 1949). Król Zygmunt August w 1560 roku powołał do życia pierwszy urząd morski, liczba okrętów będących do dyspozycji króla w tym okresie wzrosła do trzydziestu lekkich jednostek. Po śmierci króla Zygmunta w 1572 roku urząd morski przestał funkcjonować.

Rozkwit wojsk zaciężnych

XVI–XVII wiek

Pod koniec XVI wieku Polska dysponowała mocną armią, która w XVII wieku mogła się poszczycić wybitnymi zwycięstwami, były to między innymi: bitwa pod Oliwą 28 listopada 1627 roku, bitwa pod Trzcianą 25 czerwca 1629 roku, bitwa pod Kłuszynem 4 lipca 1610 roku oraz Odsiecz Wiedeńska 12 września 1683 roku.

W wojsku nastąpiły poważne zmiany, między innymi korelacja między jazdą konną a piechotą, a także ekspansja wojsk magnackich. Wytworzyła się piechota konna, przysposobiona do walki konnej i pieszej, znana pod nazwą dragonii.

Z kolei władcą, który wdrożył dla wojska innowacyjne narzędzia walki był król Jan III Sobieski. Za jego panowania zostały wdrożone berdysze – ciężkie, szerokie topory o zakrzywionym ostrzu i długim drzewcu (Sikorski, 1975). Dzięki nim muszkiety stały się znacznie efektywniejszą bronią, maksymalizując siłę ogniową regimentów piechoty.

Samsonowicz i Wyczański (2006) podają, że przymusowy pobór rekruta po raz pierwszy w historii państwa polskiego został zastosowany w 1655 roku.

Liczebność wojska zaciężnego w tym okresie liczyła ponad 30 tysięcy. Niestety była ona niestabilna i czasami spadała raptownie do kilku tysięcy, co w konsekwencji było przyczyną wielu niepowodzeń (Kukiel, 1949).

Reforma wojskowa

XVIII wiek

Ustanowiony w 1716 roku traktat pacyfikacyjny warszawski, zamieniony w 1717 roku w konstytucję Sejmu Niemego, ustanawiał wojsko regularne. Temat wojska został poruszony w skrypcie, „na obronę dostojęstwa naszego i Rzeczypospolitej”. W tym momencie doszło do zamknięcia epoki wojsk zaciężnych i przejścia do stałego etatu wojskowego.

Polska weszła na dobrą drogę o kilkadziesiąt lat później niż cała Europa. Liczebność wojska oraz żołd były źle dostosowane i obmyślane. Przykładowo postawiono na 24 tysiące koni, podczas gdy wojska stałe francuskie, rosyjskie i austriackie przekroczyły wówczas w czasie pokoju 100 tysięcy (Kukiel, 1949).

Epoka wojska stałego (XVIII wiek) Wojsko podług konstytucji Sejmu Niemego

XVIII wiek

W XVIII wieku, w czasie panowania króla Stanisława Augusta Poniatowskiego (1764–1795), doszło do znacznego zmniejszenia liczebności wojska stałego, w porównaniu z minionym wiekiem. Zmiany w wojsku były spowodowane przede wszystkim przemianami politycznymi, jakie zachodziły w kraju, oraz ograniczeniami środków finansowych przeznaczonych na utrzymanie wojska. Mimo że w struktury armii nadal wchodziły ciężko-, średnio- i lekkobrojne chorągwie, niewielka liczebność polskiej armii oraz jej arsenał obronny doprowadziły do tego, że armia polska nie sprostała odparciu zaborcy podczas rozbioru Polski w 1772 roku (Sulek, 1966). Po pierwszym rozbiore Polski w 1773 roku Sejm Rozbiorowy uchwalił rozbudowę armii i podnie-

sienie stanu liczebnego wojska. Kwestie dotyczące budżetu armii powierzono skarbowi państwa. Powołano również nowy Korpus Inżynierów, wchodzący w skład Korpusu Artylerii (Machynia, Szrednicki, 1999).

Wojsko Sejmu Wielkiego

XVIII wiek

W 1775 roku powstawały oddziały wojsk technicznych, a ich nadrzędne zadanie stanowiła dbałość o stan konserwacji starych i budowa nowych twierdz (Rostworowski, 2009). Struktury armii były systematycznie rozbudowywane i modernizowane. Ustanowiono dywizje, do których włączony został każdy rodzaj wojska. Powołano do służby kawalerię narodową i pułki straży.

Należy zaznaczyć, że po dzień dzisiejszy okres panowania króla Stanisława Augusta Poniatowskiego jest przedmiotem wielu sporów historycznych na temat słuszności podejmowanych przez niego decyzji.

Ustawa Rządowa z dnia 3 maja – uchwalona 3 maja 1791 roku regulująca ustrój prawny Rzeczypospolitej Obojga Narodów była pierwszą w Europie i drugą na świecie spisaną konstytucją.

Uchwalając Konstytucję 3 maja, bezsprzecznie odżegnano się od pieczy rosyjskiej oraz przywrócono niepodległość Rzeczypospolitej. W 1792 roku doszło do wojny polsko-rosyjskiej, która jest również znana pod nazwą wojny w obronie Konstytucji 3 maja. Głównodowodzącym armii koronnej był książę Józef Poniatowski, który to utworzył brygady Tadeusza Kościuszki i Michała Wielhorskiego. Liczebność wojska polskiego stopniowo wzrastała za sprawą innych dowódców dołączających do Józefa Poniatowskiego (Kozmiński, 1967).

W 1792 roku doszło do drugiego rozbioru Polski, w głównej mierze doprowadziło do niego niepowodzenie wojsk polsko-litewskich pod dowództwem księcia Józefa Poniatowskiego w bitwie pod Markuszowem 26 lipca 1792 roku.

25 października 1792 roku monarcha pruski Fryderyk Wilhelm II, uznając poddanie się Stanisława Augusta Poniatowskiego po wojnie polsko-rosyjskiej, wystąpił z żądaniem włączenia Wielkopolski do Królestwa Prus.

23 stycznia 1793 roku miało miejsce złożenie podpisu na traktacie podziałowym zawartym przez Katarzynę II i Fryderyka Wilhelma II. Doprowadziło to do kapitulacji przeważającej części polskich wojsk. Do podpisania traktatu z Rosją doszło 22 lipca 1793 roku, natomiast z 23 na 24 września 1793 roku nastąpiła cesja terytorium Rzeczypospolitej na rzecz Królestwa Prus (Kądziela, 1993).

Insurekcja Kościuszkowska

XVIII wiek

W 1794 roku wybuchło powstanie narodowe przeciw Rosji i Prusom, znane także pod nazwą insurekcji kościuszkowskiej. Tadeusz Kościuszko, Hugo Kołłątaj oraz Ignacy Potocki zawarli tajne porozumienie, które miało na celu przeciwstawienie się zaborcom oraz dążenie do odbudowy Rzeczypospolitej z czasów Konstytucji 3 maja. Głównym założeniem powstania narodowego było zrealizowanie rewolty wyłącznie siłami wojska.

24 marca 1794 roku Tadeusz Kościuszko po odczytaniu aktu powstania złożył przysięgę tymi oto słowy: „Ja, Tadeusz Kościuszko, przysięgam w obliczu Boga całemu Narodowi Polskiemu, iż powierzonej mi władzy na niczyj prywatny ucisk nie użyję, lecz jedynie jej dla obrony całości granic, odzyskania samowładności Narodu i ugruntowania powszechnej wolności używać będę. Tak mi Panie Boże dopomóż i niewinna męka Syna Jego” (Herbst, 1983).

4 kwietnia 1794 roku pod Raclawicami wojska powstańcze pod komendą Kościuszki pokonały armię rosyjską. Mimo tego zwycięstwa 16 listopada 1794 roku w Radoszycach doszło do kolejnego – trzeciego – rozbioru Polski. Działania mające na celu jego realizację podjęli rządzący Rosji, Prus i Austrii 24 października 1795 roku. Następstwami zaborów były represje obejmujące konfiskatę mienia, prześladowanie Kościoła Katolickiego, likwidację polskiego szkolnictwa.

9 stycznia 1797 roku Jan Henryk Dąbrowski podpisał porozumienie z nowym rządem Republiki Lombardzkiej dotyczące utworzenia polskich oddziałów. Zarówno ich umundurowanie, jak i chorągwie były porównywalne z polskimi. Różnica polegała na napisie w języku włoskim widniejącym na epoletach: „Ludzie wolni są braćmi” (Gembarzewski, 1964). Liczebność Legionów Dąbrowskiego w maju 1797 roku wynosiła około 7 tysięcy żołnierzy – przede wszystkim byli to Polacy. Dzięki swojemu wojskowemu zmysłowi Dąbrowski usprawnił panujący w Legionach system dowodzenia i w głównej mierze oparł go na modelu francuskim. Zapewnił żołnierzom niewywodzącym się ze szlachty perspektywę nobilitacji, wprowadził obowiązkowe zajęcia z nauki czytania, pisanie oraz pogłębiania wiedzy historii Polski (Pachoński, 1981). W październiku 1797 roku Legiony przeformowały się w polski korpus posiłkowy Republiki Cisalpińskiej.

Epoka wojska narodowego (XIX wiek) **Legiony i wojsko polskie doby napoleońskiej**

XIX wiek

W 1807 roku z reszty Legionów powstała Legia Polska, która po powrocie do Polski zmieniła nazwę na Legię Nadwiślańską. Legiony Polskie wyedukowały pierwszorzędną kadrę przyszłych oficerów. W 1797 roku Józef Wybicki stworzył pieśń legionistów nazywaną obecnie Mazurkiem Dąbrowskiego, który został w XX wieku polskim hymnem narodowym.

8 września 1799 roku w Republice Batawskiej została powołana do życia Legia Naddunajska. Składała się głównie z polskich żołnierzy będących deserterami armii austriackiej czy też jeńcami armii francuskiej. Liczebność Legii wynosiła łącznie cztery bataliony piechoty, cztery szwadrony jazdy i kompanii lekkiej artylerii. Na przełomie lat 1800–1801 oddziały Legii Naddunajskiej brały udział w bitwach przeciwko reńskiej armii austriackiej. W 1801 roku półbrygadę oddelegowano do San Domingo na Haiti, gdzie żołnierze zostali zdziesiątkowani na skutek chorób tropikalnych oraz starć z lokalną populacją, buntującą się przeciw francuskiemu panowaniu (Łep-

kowski, 1980). W 1802 roku Legia Naddunajska przestała istnieć (Kozłowski, Wrzosek, 1973).

14 listopada 1806 roku powstała Armia Księstwa Warszawskiego, w jej skład wchodziła: piechurzy – fizylierzy, wołyżerowie, grenadierzy, kawalerzyści, ułani (lansjerzy), huzarzy, kirasjerzy, krakusi, strzelcy konni (szaserzy), artylerzyści piesi i konni oraz wojska inżynieryjne – saperzy, pontonierzy, korpus oficerski inżynierów.

9 kwietnia 1809 roku Księstwo Warszawskie zostało zaatakowane przez VII Korpus wojsk austriackich. Niespełna kilka miesięcy później w Schönbrunn podpisany został akt pokojowy. Armia mogła się dalej rozwijać, utworzono sześć pułków piechoty i dziesięć pułków jazdy konnej.

W 1814 roku wojsko polskie dysponowało polskimi chorągwiami i sztandarami, a język polski stał się językiem urzędowym. Komisja Rządowa Wojny rozporządzała armią, natomiast wódz naczelny posiadał całkowite zwierzchnictwo.

Wojsko Królestwa Polskiego i wojska powstańcze

XIX wiek

Od 1814 roku wojsko polskie było tworzone pod władzą Rosji, która narzuciła mu swoje instrukcje, przepisy, umundurowanie oraz organizację (Kukiel, 1949). Wojsko polskie od funkcjonowania w swobodzie na skutek nowych instrukcji i regulaminów przeszło do pedantycznego i drobiazgowego porządku oraz na tresurę według srogiej i brutalnej dyscypliny. Drastycznie wprowadzone zmiany doprowadziły do rozłamu, na skutek którego w czerwcu 1815 roku utworzono Królestwo Polskie. W tym czasie określano liczbę wojska na około 30 tysięcy ludzi. Przysięgę składano królowi, a nie Ojczyźnie. W wojsku obowiązywał język polski.

Należy zaznaczyć, że polityka Aleksandra I i Mikołaja I polegała na uzależnieniu wojska polskiego od Rosji. Celowo zaniedbywano twierdze polskie oraz nie dopuszczano do zakładania własnych fabryk broni. Wszystko to miało na celu jak największe wstrzymanie rozwoju wojska polskiego.

29 listopada 1830 roku garstka spiskowców cywilnych oraz szkoła podchorążych wszczęły powstanie zbrojne. Powstanie zostało poparte przez batalion saperów i 4 Pułk Piechoty. W konsekwencji doprowadzono do wycofania się wielkiego księcia Konstantego ze stolicy. Na skutek tych wydarzeń wojsko polskie w całości przeszło pod władzę rządu warszawskiego, a następnie gen. Chłopickiego. Tym samym gen. Chłopicki wziął na siebie odpowiedzialność za przygotowania wojenne.

W rezultacie poczynionych wysiłków 24 stycznia 1831 roku wojsko polskie liczyło 70 tysięcy ludzi, z czego 53 tysiące – armii stałej.

Po złożeniu dyktatury przez Chłopickiego (15 stycznia 1831 roku) naczelne dowództwo przyjął Michał Radziwiłł. Niestety w tym czasie istniała dwoistość zarządzania armią i mimo dużych chęci Radziwiłła nie był on w stanie nią odpowiednio dowodzić. Chłopicki bowiem, nie posiadając formalnie żadnego stanowiska, miał jednak przyzwolenie na rzeczywiste kierowanie armią.

W początkowej fazie powstania listopadowego, zimą 1830 roku, piechota składała się z czterech dywizji, natomiast wiosną 1831 roku utworzono piątą, a w następnych miesiącach z dywizji powstały korpusy. Mimo to 31 marca 1831 roku pod Dębem Wielkim powstanie listopadowe zakończyło się niepowodzeniem (Pawliszczew, 2003).

Klęskę ponieśli również uczestnicy największego polskiego powstania narodowego – powstania styczniowego. Zostało ono wszczęte w Królestwie Polskim 22 stycznia 1863 roku, a na Litwie – 1 lutego 1863 roku i trwało do schyłku 1864 roku. Powstanie styczniowe nosiło znamiona wojny partyzantkiej. W walkach uczestniczyli studenci, należący do stronnictwa białych oraz stronnictwa czerwonych.

15 grudnia 1863 roku Rząd Narodowy wydał dekret, na mocy którego wojska narodowe zostały zreorganizowane (Ramotowska, 2000). Zniesiono podział terytorialny wojsk powstańczych na województwa i oddziały oraz naczelników województw na rzecz armii powstańczej. Armia powstańcza składała się z czterech korpusów, które dzieliły się na dwie lub trzy dywizje, bataliony i kompanie piechoty, pułki i szwadrony kawalerii. Kres ruchu powstańczego nastąpił 5 sierpnia 1864 roku, kiedy to stracono działaczy Rząd-

du Narodowego, między innymi generała Romualda Traugutta. W 1887 roku powstało pierwsze towarzystwo weteranów powstania we Lwowie, które miało na celu niesienie pomocy żyjącym uczestnikom powstania.

Epoka współczesna (XX–XXI wiek)

Pierwsza wojna światowa

XX wiek

W 1910 roku uformowano między innymi takie organizacje jak: Związek Strzelecki we Lwowie, Towarzystwo „Strzelec” w Krakowie oraz zastęp „Sokół”. Ich ideą było edukowanie młodych Polaków na żołnierzy i oficerów przyszłego wojska (Jędrzejewicz, 2002). Organizacje te stanowiły fundament, na którym zbudowano najznakomitszą polską formację wojskową – Legiony Polskie.

28 lipca 1914 roku, wraz z wybuchem pierwszej wojny światowej, która była początkiem drogi do odzyskania niepodległości, Polacy zmobilizowani przez Józefa Piłsudskiego przystąpili do formowania polskiej armii (Urbanowski, 1997).

19 grudnia 1914 roku Legion Zachodni pod dowództwem Józefa Piłsudskiego został przekształcony w I Brygadę Legionów Polskich. 20 września 1916 roku Legiony weszły w skład Polskiego Korpusu Posiłkowego, który 10 kwietnia 1917 roku został raz jeszcze przeorganizowany w Polską Siłę Zbrojną (Wrzosek, 1990).

Przeciwko Niemcom na zachodzie walczył oddział zwany bajończykami, który miał w swoich szeregach około 200 żołnierzy. Odniósł liczne zwycięstwa podczas walk, a sztandar tej formacji został odznaczony francuskim Krzyżem Wojennym (Lipiński, 2016).

I Dywizja Strzelców Polskich zapisała się na kartach historii wojska polskiego jako oddział w najwyższym stopniu wyspecjalizowany oraz zaopatrzony. Jak twierdzi Gilbert (2003) jednostka ta bezapelacyjnie przyczyniła się do odzyskania wolności oraz niepodległości Polski.

W 1918 roku Polska po 123 latach zaborów odzyskała niepodległość. Na mocy nadzwyczajnego rozkazu wydanego przez Józefa Piłsudskiego 21 stycznia 1919 roku wszyscy weterani otrzymali prawa żołnierzy Wojska Polskiego.

W pierwszym okresie pokoju, po zwycięstwie odniesionym przez Wojsko Polskie podczas wojny polsko-bolszewickiej w latach 1919–1921, Polska dysponowała siłami lądowymi i marynarką wojenną. Szacunkowo było to 17 tysięcy oficerów oraz 275 tysięcy podoficerów i szeregowych. W skład wojsk lądowych wchodziły: piechota, kawaleria, artyleria, lotnictwo, wojska saperskie oraz łączności. Według Wyszczelskiego (2010) lądowe siły zbrojne dysponowały pułkiem czołgów, pięcioma dywizjonami samochodów pancernych i dwoma dywizjonami pociągów pancernych.

Okres międzywojenny

XX wiek

W polskim wojsku w 1924 roku utworzono Korpus Ochrony Pogranicza. Pełnił on fundamentalną rolę w ochronie granic. W 1926 roku jego liczebność wynosiła sześć brygad. Flota wojenna w 1926 roku składała się z dwóch kanonierek, czterech trawlerów, pięciu torpedowców, czterech monitorów rzecznych oraz dwóch transportowców.

Od 1931 roku armia polska stopniowo powiększała swoje uzbrojenie. Utworzono trzy pułki pancerne, dywizjon pancerny, dziesięć dywizjonów samochodowych oraz dwa dywizjony pociągów pancernych, a w 1933 roku doszło do zespolenia oddziałów czołgów z oddziałami samochodowymi. Powstało sześć autonomicznych batalionów pancernych (Odziemkowski, 2004).

Rok 1936 był okresem, w którym wdrożono sześcioletni plan modernizacji i rozbudowy wojska, mający głównie na celu nowelizację piechoty i kawalerii oraz dalszą rozbudowę armii. Powstały dwa nowoczesne niszczyciele: Grom i Błyskawica, dwa okręty podwodne: Sęp i Orzeł oraz stawiacz min – Gryf (Materski, 2005).

Druga wojna światowa

XX wiek

W 1939 roku skład sił zbrojnych wyglądał następująco: 30 dywizji piechoty, w skład których wchodziło 90 pułków piechoty, 19 szwadronów kawalerii zwiadowczej, 32 pułki artylerii lekkiej, 94 baterie artylerii przeciwpancernej, 30 dywizyjnych jednostek saperkich, 30 dywizyjnych jednostek łączności, 11 brygad kawalerii, składających się z 38 pułków kawalerii, 11 dywizjonów artylerii konnej, 37 baterii artylerii przeciwpancernej, 11 dywizjonów pancernych, 37 szwadronów saperów, 37 jednostek łączności, brygada pancerno-motorowa, 2 brygady saperów, 33 bataliony Obrony Narodowej, 11 pułków artylerii, 14 samodzielnych dywizjonów artylerii, około 80 baterii artylerii przeciwlotniczej, 9 eskadr lotnictwa bombowego, 15 myśliwskiego, 18 towarzyszącego, 15 liniowego i 8 kompanii balonów zaporowych (Moczulski, 2009).

1 września 1939 roku atakiem Trzeciej Rzeszy na Polskę rozpoczął się największy konflikt zbrojny w historii – druga wojna światowa. Po ustaniu walk na terytorium Polski, na podstawie porozumienia zawartego z Wielką Brytanią i Francją, jesienią 1939 roku powstały Polskie Siły Zbrojne na Zachodzie. W kraju, pod komendą gen. Michała Karaszewicza-Tokarzewskiego, utworzono Związek Walki Zbrojnej, który od 1942 roku znany jest pod nazwą Armii Krajowej. Polscy żołnierze aktywnie uczestniczyli w walkach zbrojnych rozgrywających się w kraju i na arenie międzynarodowej (Roszkowski, 2003).

W maju 1940 roku Samodzielna Brygada Strzelców Podhalańskich oraz okręty Polskiej Marynarki Wojennej brały aktywny udział w walkach o Norwegię (Pertek, 1990). W czerwcu 1940 roku w kampanii francuskiej walczyły: 1 Dywizja Grenadierów, 2 Dywizja Strzelców Pieszych oraz 10 Brygada Kawalerii Pancerniej (Baskiewicz, 1997).

30 sierpnia 1940 roku lotniczy Dywizjon 303 odniósł pierwsze zwycięstwo w powietrznej Bitwie o Anglię. 28 września 1940 roku powstał I Korpus Polski, natomiast w 1943 roku w Iraku – II Korpus Polski (Bungay, 2010). 30 lipca 1941 roku powstała Armia Polska w ZSRR pod dowództwem gen. Władysława Andersa. W maju 1943 roku utworzono 1 Dywizję Piechoty

polskiej armii zależną od sowieckiej Rosji, którą dowodził gen. Zygmunt Berling. Od 10 kwietnia do 27 listopada 1941 roku Polacy walczyli w Afryce, biorąc udział w bitwie o Tobruk, gdzie pod dowództwem płk. Stanisława Kopańskiego została utworzona Samodzielna Brygada Strzelców Karpackich (Biegański, 1988). W latach 1944–1945 jednostki Polskich Sił Zbrojnych uczestniczyły w walkach toczących się we Francji – 1 Dywizja Pancerna odniosła zwycięstwo w bitwie pod Falaise – walczyła też w Belgii, Niemczech oraz we Włoszech – bitwa o Monte Cassino – oraz przełamała niemieckie fortyfikacje Linii Gustawa.

Dnia 30 kwietnia 1945 roku oddziały sformowanego przez Stalina Wojska Polskiego, składające się między innymi z 6 Samodzielnego Batalionu Pontonowo-Mostowego, 2 Pomorskiej Brygady Artylerii Haubic, 1 Samodzielnej Brygady Moździerzy oraz 1 Dywizji Piechoty im. Tadeusza Kościuszki, wraz z Armią Czerwoną brały udział w zdobyciu Berlina (Kutzner, Tym, 2010). Po wojnie doszło do rozwiązywania jednostek wojskowych na Zachodzie i redukcji sił zbrojnych w kraju.

Polska jako państwo zależne od ZSSR (okres komunizmu)

XX wiek

W latach 1944–1989 Polskie Siły Zbrojne były określane przez ówczesne komunistyczne władze, propagandę oraz piśmiennictwo jako Ludowe Wojsko Polskie (LWP). Wojsko było kontrolowane przez Polską Partię Robotniczą (1944–1948) oraz Polską Zjednoczoną Partię Robotniczą i jako część struktur Układu Warszawskiego podlegało dowództwu Armii Radzieckiej (Niewiński, 2019).

We wrześniu 1945 roku liczebność LWP wynosiła 440 tysięcy żołnierzy, do jego wyposażenia należało między innymi: 438 wozów bojowych, 3990 dział i moździerzy, 12 600 różnego rodzaju pojazdów mechanicznych (Pałka, Poksiński, 2015). Ponadto na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej stworzono siedem okręgów wojskowych, tj. Krakowski, Lubelski, Łódzki, Pomorski, Poznański, Śląski i Warszawski.

Korpus Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz oddziały Urzędu Bezpieczeństwa i Milicji Obywatelskiej miały za zadanie przeciwdziałać polskiemu podziemiu zbrojnemu (żołnierze wyklęci). Państwowa Komisja Bezpieczeństwa skierowała do walki z podziemiem 47 pułków piechoty, 2 brygady artylerii ciężkiej, 18 pułków artylerii lekkiej, 5 samodzielnych dywizjonów artylerii ciężkiej, 5 pułków czołgów, 3 pułki kawalerii i jeden pułk saperów Wojska Polskiego (Gella, 1988).

W 1946 roku gen. Stefan Mossor opracował memoriał *Wstępne rozważania strategiczne nad geopolitycznym położeniem Polski*. Według jego założeń sojusz z ZSRR był trwały i Polska mogła się spodziewać tylko agresji z Zachodu. Jako głównych przeciwników Polski wskazywał Niemcy, Wielką Brytanię oraz USA, natomiast Francja, Czechosłowacja i Rumunia miały być jej sprzymierzeńcem. Według Mossora uzgodnienie przez Naczelnego Dowódcę WP ze Sztabem Generalnym ZSRR ogólnego planu wspólnych przygotowań wojennych było kluczowe dla Polski. Należy zaznaczyć, że gen. Mossor skłaniał się w kierunku samodzielności Wojska Polskiego, co było główną przyczyną jego konfliktów z oficerami Armii Czerwonej.

W 1949 roku rozpoczęto kolejny etap rozwoju Polskich Sił Zbrojnych. Ten etap był bezpośrednio powiązany ze zmianami społeczno-politycznymi w kraju (koniec lat 40) oraz z osobą marszałka Rokossowskiego, oficera radzieckiego polskiego pochodzenia, przebywającego od kilku lat w Polsce. 7 listopada 1949 roku Rokossowski został powołany na stanowisko ministra obrony narodowej. Należy zaznaczyć, że taka sytuacja miała miejsce tylko w Polsce, w innych krajach bloku wschodniego oficerowie z ZSRR zajmowali etaty doradców. W rezultacie stan etatowy Ludowego Wojska Polskiego w 1952 roku wynosił 356 481 żołnierzy i w stosunku do liczby ludności w kraju decydował o tym, że LWP było jedną z najsilniejszych armii w Europie (Pióro, 1994). Rozwój LWP doprowadził do degradacji oraz podziałów wśród polskich oficerów. Największy wpływ na taki stan rzeczy mieli radzieccy doradcy (tak zwani POP-i – pełniący obowiązki Polaków). W latach 1945–1947 do LWP przeniesiono 16 460 oficerów radzieckich. W grudniu 1945 roku 54 na 63 polskich generałów (86%) i 228 z 309 pułkowników (74%) było oficerami Armii Czerwonej. W tym czasie oficerowie radzieccy stanowili około 40% pol-

skiego korpusu oficerskiego (Chodakiewicz, 2008). Następnie w 1949 roku Rokossowski rozpoczął stalinizację Wojska Polskiego między innymi przez: wprowadzanie podobnych struktur organizacyjnych jak w Armii Radzieckiej, podobnych stanów ilościowych w oddziałach i związkach taktycznych, podobnych programów szkoleniowych oraz składanie przysięgi wojskowej zawierającej nowe sformułowanie o „sojuszu z ZSRR” (Kowalski, 2012).

W drugiej połowie lat 60 LWP dysponowało środkami przenoszenia broni jądrowej. Według ustaleń Instytutu Pamięci Narodowej, dokonanych na podstawie odtajnionych akt tzw. operacji „Wisła”, LWP na wypadek wojny otrzymywało do dyspozycji około 180 ładunków jądrowych (głowic pocisków raketowych i bomb lotniczych). Broń jądrową dostarczono na podstawie umowy Ministerstwa Obrony Narodowej PRL i ZSRR podpisanej w 1967 roku. Zgodnie z tą umową na terenach zachodniej Polski powstały trzy magazyny broni jądrowej, kontrolowane przez rosyjskie jednostki Specnazu. Obiekty te znajdowały się w Templewie, Brzeźnicy-Kolonii oraz w Podboresku (Rokicki, Stępień, 2009).

W 1968 roku w ramach operacji „Dunaj” Wojsko Polskie uczestniczyło w interwencji wobec Czechosłowacji. Operacja była przedstawiana jako działania w obronie socjalizmu. Jej głównym celem było zdławienie dążenia Czechosłowacji do liberalizacji życia politycznego, a także uniezależnienia się od wpływów ZSRR. W operacji uczestniczyło 18 500 żołnierzy oraz 471 czołgów i 542 transportery opancerzone (Dronicz, 2002).

13 grudnia 1981 roku na podstawie podjętej niejednogłośnie uchwały Rady Państwa z dnia 12 grudnia 1981 roku, niezgodnie z Konstytucją Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, na terenie Polski wprowadzono stan wojenny. W pierwszym dniu stanu wojennego do działań na terytorium Polski zaangażowano około 70 tysięcy żołnierzy Wojska Polskiego, 1750 czołgów, 1400 pojazdów opancerzonych, 500 wozów bojowych, 9000 samochodów, kilka eskadr helikopterów i samoloty transportowe (Paczkowski, 2005).

19 lipca 1989 roku Zgromadzenie Narodowe wybrało generała armii Wojciecha Jaruzelskiego na urząd Prezydenta Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Z dniem objęcia urzędu Prezydent PRL został zwierzchnikiem Sił Zbroj-

nych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i przewodniczącym Komitetu Obrony Kraju oraz przejął część dotychczasowych kompetencji Rady Państwa.

Czasy współczesne

Przełom XX–XXI wiek

31 grudnia 1989 roku weszła w życie Ustawa z dnia 29 grudnia 1989 r. o zmianie Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Zgodnie z cytowaną ustawą dotychczasowa Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej została nazwana Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej, a dotychczasowy art. 10 otrzymał numer 8 i brzmienie: „Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej stoją na straży suwerenności i niepodległości Narodu Polskiego, jego bezpieczeństwa i pokoju”.

Wejście ustawy w życie skutkowało wprowadzeniem w Wojsku Polskim wielu zmian, a także miało na celu dążenie do stopniowego wprowadzania cywilnej kontroli nad siłami zbrojnymi.

W 1990 roku zatwierdzono zmiany dotyczące Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Front Nadmorski składał się z dwóch armii, jednego korpusu oraz odwołu ogólnowojskowego.

1 lipca 1990 roku w wyniku scalenia Wojsk Obrony Powietrznej Kraju z Wojskami Lotniczymi powstały Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej. Lotnictwo dysponowało dywizją lotnictwa myśliwskiego, dwiema dywizjami lotnictwa myśliwsko-bombowego, pułkiem lotnictwa rozpoznania taktycznego i dwoma pułkami śmigłowców bojowych. Marynarka Wojenna dysponowała flotyllą okrętów i dwiema flotyllami obrony wybrzeża (Kajetanowicz, 2013).

31 sierpnia 1990 roku rozformowano Wojskową Służbę Wewnętrzną. Dotychczasowy pion kontrwywiadu WSW został włączony w struktury Zarządu II Sztabu Generalnego WP, natomiast na bazie pionu porządkowego WSW z dniem 1 września 1990 roku została zorganizowana Żandarmeria Wojskowa.

22 grudnia 1990 roku w Warszawie miała miejsce uroczystość przekazania przez Prezydenta RP na Uchodźstwie Ryszarda Kaczorowskiego insygniów prezydenckich Lechowi Wałęsie. Ryszard Kaczorowski złożył następu-

jąca deklarację: „wszystkie instytucje pozostające pod moim zwierzchnictwem uznają zwierzchnictwo Prezydenta Lecha Wałęsy”. Powyższa deklaracja dotyczyła także Ministerstwa Spraw Wojskowych oraz stowarzyszeń i organizacji skupiających byłych żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie. Tego samego dnia wygasła kadencja dotychczasowego Prezydenta RP i Zwierzchnika Sił Zbrojnych RP, gen. armii Wojciecha Jaruzelskiego.

25 lutego 1991 roku w Budapeszcie, w czasie nadzwyczajnego posiedzenia Doradczego Komitetu Politycznego państw stron Układu Warszawskiego, podpisano dokument o uchyleniu porozumień wojskowych zawartych w ramach Układu Warszawskiego, a tym samym rozwiązano jego organy i struktury wojskowe.

23 grudnia 1991 roku doktor Jan Parys został pierwszym cywilnym Ministrem Obrony Narodowej.

Ustawą z dnia 30 lipca 1992 roku ustanowiono dzień Święta Wojska Polskiego przypadający na 15 sierpnia.

31 października 1992 roku weszła w życie ustawa o przysiędze wojskowej. Do złożenia przysięgi wojskowej nowej treści zostali zobowiązani żołnierze zawodowi oraz żołnierze rezerwy powołani do służby wojskowej.

Zapoczątkowane i stopniowo wprowadzane zmiany w wojsku polskim miały na celu dążenie do przystąpienia Polski do Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO). W 1994 roku rozpoczęty został program Partnerstwo dla Pokoju, który miał korzystny wpływ na realizację głównych wymogów stawianych przez NATO (Piekart, Chałupka, 2014). Polska jako państwo kandydat musiała spełnić szereg wymogów formalnych, takich jak modernizacja oraz wymiana posiadanego sprzętu wojskowego.

Konsekwentna oraz pełna zaangażowania restrukturyzacja Sił Zbrojnych RP umożliwiła wstąpienie Polski do Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (12 marca 1999 roku). Dla Sił Zbrojnych RP było to ogromne wyróżnienie, ale również wielka odpowiedzialność.

Przynależność do NATO wymusiła na naszej armii szereg zmian. Od 2001 roku siły zbrojne rozpoczęły intensywny proces reorganizacji struktur, doposażenia i wymiany sprzętu. W 2005 roku armia stopniowo zaczęła wchodzić między innymi w posiadanie: wielozadaniowych myśliwców F-16, samo-

lotów transportowych CASA C-295M i Hercules C-130, kołowych transporterów opancerzonych (KTO) Rosomak, czołgów Leopard 2, lekkich śmigłowców SW-4 oraz przeciwpancernych pocisków raketowych SPIKE (Miśkiewicz, 2006).

24 maja 2007 roku odrębnym rodzajem sił zbrojnych stały się Wojska Specjalne, 11 lutego 2009 roku zawieszono obligatoryjny pobór do wojska, natomiast 22 stycznia 2010 roku zakończono proces uzawodowienia armii.

W 2013 roku przeprowadzono reformę struktury dowódczej Sił Zbrojnych RP. Składowymi nowego aparatu kierowania siłami zbrojnymi w Polsce są: Dowództwo Generalne Rodzajów Sił Zbrojnych i Dowództwo Operacyjne Rodzajów Sił Zbrojnych. Zmianie uległa rola Sztabu Generalnego Wojska Polskiego. Należy do niego planowanie strategiczne oraz pełnienie roli doradczej. Reforma weszła w życie 1 stycznia 2014 roku.

30 grudnia 2015 roku powołano nowy rodzaj sił zbrojnych – Wojska Obrony Terytorialnej. Docelowo ich liczebność będzie wynosić 53 tysiące żołnierzy oraz 17 brygad.

W 2016 roku zatwierdzono Program Rozwoju Sił Zbrojnych na lata 2017–2026. Był to kolejny krok mający na celu wzmocnienie potencjału bojowego oraz doskonalenie zdolności operacyjnych, w tym priorytetowe traktowanie północno-wschodniej flanki. Do głównych celów tego planu należy zaliczyć: kontynuację formowania Wojsk Obrony Terytorialnej, formowanie Wojsk Obrony Cyberprzestrzeni, wdrożenie nowego systemu kierowania i dowodzenia siłami zbrojnymi, wprowadzenie nowoczesnych systemów uzbrojenia obrony powietrznej oraz artylerii raketowej dalekiego zasięgu, osiągnięcie gotowości bojowej Wielonarodowej Dywizji Północny-Wschód oraz poprawę zdolności wsparcia i zabezpieczenia bojowego naszych dywizji poprzez sformowanie pułków logistycznych i batalionu rozpoznawczego w dywizjach.

W drugiej połowie 2019 roku przyjęto nowy Program Rozwoju Sił Zbrojnych, na lata 2021–2035. W programie przewidziano, że armia będzie liczyć docelowo 150 tysięcy żołnierzy, a finansowanie miało kształtować się na poziomie 2,5% PKB.

Zapoczątkowane w połowie 2021 roku przez reżim Łukaszenki działania na granicy polsko-białoruskiej okazały się celowymi i szczegółowo zaplanowanymi militarnymi działaniami przeciwko Polsce. Następnie 24 lutego 2022 roku byliśmy świadkami rozpoczęcia największego od czasów drugiej wojny światowej konfliktu zbrojnego w Europie. Brutalny i nieuzasadniony atak wojsk rosyjskich na niepodległą Ukrainę jest potwierdzeniem tezy, że Polska musi posiadać siły zbrojne zdolne do obrony swoich granic oraz obywateli, ponieważ zagrożenie ze strony obcych państw jest realne.

Należy zaznaczyć, że sytuacja na granicy z Białorusią oraz Ukrainą została opanowana między innymi przy pomocy żołnierzy Wojsk Obrony Terytorialnej. Stopniowe zwiększanie stanów etatowych Wojska Polskiego pozwoliło na realizację wszystkich zadań na granicy oraz w innych częściach kraju. Opisane powyżej wydarzenia były podstawą do podjęcia jeszcze bardziej zdecydowanych i konkretnych działań na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa Polski oraz rozwoju i modernizacji Sił Zbrojnych RP. W wyniku tych działań 11 marca 2022 roku uchwalono ustawę o obronie Ojczyzny (Dz. U. 2022, poz. 655, z późn. zm.). Do jej głównych założeń możemy zaliczyć między innymi: zwiększenie liczebności armii do 300 tysięcy, intensywną modernizację i dozbrajanie armii, wzrost wydatków do poziomu 3% PKB już w 2023 roku, wprowadzenie dobrowolnej zasadniczej służby wojskowej, zwiększenie atrakcyjności służby dla żołnierzy i powstanie nowego rodzaju wojsk – Wojsk Obrony Cyberprzestrzeni.

Dzięki wejściu w życie ustawy o obronie Ojczyzny Ministerstwo Obrony Narodowej w 2022 roku podpisało niezwykle istotne dla rozwoju i rozbudowy Sił Zbrojnych RP umowy z Koreą Południową i Stanami Zjednoczonymi. Dzięki podpisanym umowom zakupimy do 2030 roku 1366 czołgów – na które składa się 366 amerykańskich czołgów Abrams i 1000 czołgów K2 Black Panther, 700 samobieżnych armatohaubic K9, 32 myśliwce piątej generacji F-35 i 48 samolotów szkolno-bojowych FA 50. Dzięki temu stan wojsk pancernych z 2020 roku zostanie zwiększony ponad dwukrotnie oraz a lotnictwo – istotnie wzmocnione.

Zakończenie

Zaprezentowane epoki rycerstwa, wojsk zaciężnych, wojska stałego, wojska narodowego oraz współczesnej struktury naszej armii pozwalają nam na poznanie rysu historycznego oręża polskiego oraz pokazują, jak ważną rolę odgrywa silna, liczebna i odpowiednio wyposażona armia. Brak ciągłego i systematycznego rozwoju armii oraz jej zaniedbanie mogą przynieść dla państwa i jego obywateli niewyobrażalne straty i cierpienie ludzkie, a także – co najbardziej bolesne dla każdego narodu – utratę niepodległości.

Nasze geopolityczne położenie powinno wymuszać na rządzących właściwe dbanie o ciągły rozwój Sił Zbrojnych RP, a także pielęgnowanie przynależności do sojuszu NATO. Tylko takie podejście jest w stanie zapewnić obywatelom bezpieczeństwo. Jak pokazuje historia oraz aktualne wydarzenia na Ukrainie, zagrożenie ze strony rosyjskiej istniało od zawsze. Dobitnie wykazały to okresy: wojska Królestwa Polskiego i powstania listopadowego, pierwszej wojny światowej, drugiej wojny światowej oraz czas zależności Polski od ZSRR (1952–1989). Dzisiejsze zaplanowane i przemyślane działania Rosji i Białorusi są dowodem na to, że realne zagrożenie naszej Ojczyzny może nastąpić w każdej chwili.

Wejście w życie ustawy o obronie Ojczyzny to ogromne wyzwanie dla Polskich Sił Zbrojnych oraz szansa na to, żeby w naszym kraju oraz całej Europie już nigdy nie powtórzyła się sytuacja z 1939 roku. Należy również pamiętać o tym, że jest to dopiero pierwszy krok do wzmocnienia ochrony naszych granic, a także mieć świadomość, że nasz naród czeka ogromny wysiłek, aby kolejne pokolenia mogły żyć w wolnej i demokratycznej Polsce oraz Europie.

Streszczenie: W artykule przedstawiono rys historyczny oręża polskiego w pięciu epokach, tj.: epoce rycerstwa, epoce wojsk zaciężnych, epoce wojska stałego, epoce wojska narodowego oraz epoce współczesnej. W obliczu dzisiejszych wydarzeń na Ukrainie polskie siły zbrojne, które są odpowiedzialne za ochronę granic, pełnią jedną z ważniejszych funkcji w państwie. Artykuł *Rys historyczny oręża polskiego* ma na celu wprowadzenie oraz przedstawianie czytelnikom procesu zmian zachodzących w wojsku polskim począwszy od jego początków, tj. IX wieku, a skończywszy na czasach współczesnych. Członkostwo Polski w sojuszu NATO, a także opublikowana 23 kwietnia 2022 roku ustawa o obronie Ojczyzny są w dniu dzisiejszym podstawą kierunku rozwoju Polskich Sił Zbrojnych oraz fundamentem bezpieczeństwa obywateli Rzeczypospolitej Polskiej.

Abstract: The article presents a historical outline of Polish arms in five eras viz: The Age of Chivalry, the Age of the Armed Forces, the Age of the Regular Army, the Age of the National Army and the Modern Age. In view of today's events in Ukraine, the Polish armed forces, which are responsible for protecting the borders, play one of the most important roles in the State. The article "A Historical outline of the Polish Armed Forces" aims to introduce and present to readers the process of changes taking place in the Polish Army starting from its beginnings, i.e. the 9th century, and ending in modern times. Poland's membership in the NATO alliance, as well as the Law on the Defense of the Fatherland, published on 23rd April 2022, are today the basis of the direction of development of the Polish Armed Forces and the foundation of the security of the citizens of the Republic of Poland.

Słowa kluczowe: wojsko polskie, NATO, Ukraina, ustawa o obronie Ojczyzny

Keywords: Polish Army, NATO, Ukraine, Homeland Defence Act

Bibliografia

- Baszkiewicz, J. (1997). *Francja*. Warszawa: Wydawnictwo Trio.
- Biegański, W. (1988). *Szczurami Tobruku ich zwali. Z dziejów walk polskich formacji wojskowych w Afryce Północnej w latach 1941–1943*. Warszawa: Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza.
- Bungay, S. (2010). *Bitwa o Anglię*. Kraków: Wydawnictwo Znak.
- Chodakiewicz, M. J. (2008) *Po zagładzie. Stosunki polsko-żydowskie 1944–1947*. Warszawa: Instytut Pamięci Narodowej. Komisja Ścigania Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu.
- Dronicz S. (2002). *Wojsko i politycy*. Warszawa: Cinderella Books.
- Gella, A. (1988). *Zagłada Drugiej Rzeczypospolitej 1945–1947*. Warszawa: Cinderella Books.
- Gembarzewski, B. (1964). *Żołnierz polski. Ubiór, uzbrojenie i oporządzenie od wieku XI do roku 1960: t. 3. Od 1797 do 1814 roku*. Warszawa: Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej.
- Gilbert, M. (2003). *Pierwsza wojna światowa*. Poznań: Wydawnictwo Zysk i S-ka.
- Herbst, S. (1983). *Z dziejów wojskowych powstania kościuszkowskiego 1794 roku*. Warszawa: Książka i Wiedza.
- Jędrzejewicz, W. (2002). *Józef Piłsudski 1867–1935*. Warszawa: Wydawnictwo LTW.
- Kajetanowicz, J. (2013). *Wojsko Polskie w systemie bezpieczeństwa państwa 1945–2010*. Częstochowa: Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza.
- Kądziela, Ł. (1993). *Między zdradą a służbą Rzeczypospolitej. Fryderyk Moszyński w latach 1792–1793*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Volumen.
- Kowalski, L. (2012). *Jaruzelski. Generał ze skazą*. Poznań: Wydawnictwo Zysk i S-ka.
- Kozłowski, E., Wrzosek, M. (1973). *Dzieje oręża polskiego 1794–1938*. Warszawa: Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej.
- Koźmiński, K. (1967). *Książę Józef Poniatowski 1763–1813*. Warszawa: Wydawnictwo Ministerstwo Obrony Narodowej.
- Kukiel, M. (1949). *Zarys historii wojskowości w Polsce*. Londyn: Wydawnictwo Orbis.
- Kutzner, J., Tym, J. S. (2010). *Polska 1 Dywizja Pancerna w Normandii*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Rytm.

- Lipiński, W. (2016). *Walka zbrojna o niepodległość Polski w latach 1905–1918*. Łomianki: Wydawnictwo LTW.
- Lepkowski, T. (1980). O polsko-antyjskim dramacie początków XIX w. *Przegląd Historyczny*, 71(4), 809–817.
- Machynia, M., Szrednicki, C. (1999). *Oficerowie wojska koronnego. Artyleria i wojska inżynieryjne*. „Oficerowie Rzeczypospolitej Obojga Narodów 1777–1794”. Kraków: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Majewski, W., Nowak, T. M., Teodorczyk, J. (1990). *Polskie tradycje wojskowe*. Warszawa: Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej.
- Materski, W. (2005). *Na widencie. II Rzeczpospolita wobec Sowietów 1918–1943*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Rytm.
- Miśkiewicz, B. (2006). *Wojsko Polskie w XX wieku*. Poznań: Wydawnictwo Kurpisz.
- Moczulski, L. (2009). *Wojna polska*. Warszawa: Wydawnictwo Bellona.
- Nadolski, A. (1979). *Broń i strój rycerstwa polskiego w średniowieczu*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Niewiński, A. (red.) (2019). *Przekaz informacji o wojnie i na wojnie*. Oświęcim: Wydawnictwo Napoleon V.
- Nowa Encyklopedia Powszechna PWN*. (2004). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Nowak, T. M., Wimmer, J. (1981). *Historia oręża polskiego 963–1795*. Warszawa: Wiedza Powszechna.
- Odziemkowski, J. (2004). *Leksykon wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Rytm.
- Pachoński, J. (1981). *Generał Jan Henryk Dąbrowski 1755–1818*. Warszawa: Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej.
- Paczkowski, A. (2005). *Pół wieku dziejów Polski*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Pałka, J., Poksiński, J. (2015). *Michał Żymierski 1890–1989*. Warszawa: Instytut Pamięci Narodowej. Komisja Ścigania Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu.
- Pawliszczew, M. (2003). *Tygodnie polskiego buntu* (t. 2). Warszawa: Dom Wydawniczy Bellona.
- Pertek, J. (1990). *Wielkie dni małej floty*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie.
- Piekart, A., Chałupka, M. (2014). Modernizacja techniczna SZ RP od 1990 roku – uzbrojenie i wyposażenie indywidualne żołnierzy na przykładzie wojsk ląd-

- wych i wojsk specjalnych. Dokonania i perspektywy na przyszłość. *Obronność – Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej*, 1(9), 129–145.
- Pióro, T. (1994). *Armia ze skazą*. Warszawa: Czytelnik.
- Ramotowska, F. (2000). *Tajemne państwo polskie* (t. 2). Warszawa: Wydawnictwo DiG.
- Rokicki, K., Stępień, S. (red.) (2009). *W objęciach Wielkiego Brata. Sowietci w Polsce 1944–1993*. Warszawa: Instytut Pamięci Narodowej. Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.
- Rostworowski, E. (2009). *Historia Powszechna. Wiek XVIII*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Roszkowski, W. (2003). *Najnowsza historia Polski 1914–1945* (t. 1). Warszawa: Świat Książki.
- Samsonowicz, H., Wyczański, A. (2006). *Historia Polski. Polska 1586–1831*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Sikorski, J. (1975). *Zarys historii wojskowości powszechnej do końca wieku XIX*. Warszawa: Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej
- Sulek, Z. (1966). Wojskowość polska w latach 1764–1794. W: J. Sikorski (red.), *Zarys dziejów wojskowości polskiej do roku 1864: t. 2. 1648–1864* (s. 174–267). Warszawa: Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej.
- Urbankowski, B. (1997). *Józef Piłsudski: Marzyciel i strateg*. Warszawa: Wydawnictwo Alfa.
- Wrzosek, M. (1990). *Polski czyn zbrojny podczas pierwszej wojny światowej 1914–1918*. Warszawa: Wydawnictwo Wiedza Powszechna.
- Wyszczelski, L. (2010). *Wojna polsko-rosyjska 1919–1920*. Warszawa: Wydawnictwo Bellona.